

Nr 197.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;
given Stockholms slott den 5 mars 1937.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, att 1, 6, 7, 61, 97,¹ 130, 132 och 191 §§ strafflagen för krigsmakten skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Till krigsmän — — — polisväsendet vid mobiliserad avdelning av krigsmakten;

6:o) vid lots- och fyrinrättningarna anställda personer under den tid, de fullgöra dem åliggande tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten; samt

7:o) — — — av krigsmakten.

Under 1:o) och 2:o) innefattas icke blott personal med beställning på aktiv stat vid krigsmakten utan jämväl övertalig personal samt reservpersonal, den sistnämnda dock allenast under tid, då den fullgör tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten.

6 §.

Under denna — — — denna lag.

Under 2:o) innefattas icke blott civila ämbets- och tjänstemän med beställning på aktiv stat vid krigsmakten utan jämväl övertalig personal samt reservpersonal, den sistnämnda dock allenast under tid, då den fullgör tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten.

7 §.

Att värnpliktige och reservpersonal samt vid lots- och fyrinrättningarna anställda personer, ändå att de icke, enligt vad ovan är sagt, lyda under denna lag, i vissa fall äro underkastade straff efter densamma, därom stadgas i 61, 97, 130, 132 och 157 §§.

61 §.

Vad i 48—54 och 59 §§ finnes stadgat om krigsmän skall i tillämpliga delar gälla beträffande värnpliktige samt officerare, underofficerare och manskap, hörande till krigsmaktens reservpersonal, ävensom vid lots- och fyrin-

¹ Senaste lydelse av 97 §, se SFS 1936 nr 329.

rättningarna anställda personer, ändå att de icke skulle vara att hänföra till krigsmän. Likaledes skall vad i 56 § är stadgat om vissa ämbets- och tjänstemän, som utan att vara krigsmän lyda under denna lag, äga motsvarande tillämpning å till krigsmaktens reservpersonal hörande civila ämbets- och tjänstemän, som äro tjänstgöringsskyldiga vid mobiliserad avdelning, ehuru denna lag icke eljest skulle vara å dem tillämplig.

97 §.

Vad i 79 och 95 §§, 96 § 1 mom. samt 96 a § är stadgat skall äga tillämpning jämväl å personer tillhörande krigsmaktens reservpersonal, vilka uppträda i militär tjänstedrätt, ändå att denna lag icke eljest skulle vara å dem tillämplig. Likaledes skall, även i de fall då till reservpersonalen hörande officerare, underofficerare och manskap ej äro att hänföra till krigsmän, vad i 96 § 2 mom. är stadgat om krigsmän vinna tillämpning å nämnda personer, då de uppträda i militär tjänstedrätt.

130 §.

Visar krigsman — — — till avsättning.

Vad i denna § är stadgat om krigsmän skall äga tillämpning jämväl å officerare, underofficerare och manskap, hörande till krigsmaktens reservpersonal, ändå att de icke eljest skulle lyda under denna lag.

132 §.

Där någon, — — — vetenskap erfordras.

Vad i denna § är stadgat skall även gälla, då brott som här sägs begås av civil ämbets- eller tjänsteman, som tillhör krigsmaktens reservpersonal, ändå att denna lag icke eljest skulle vara å honom tillämplig.

191 §.

Den bestraffningsrätt — — — befäl, nämligen:

1:o) chefen för armén, chefen för marinen och chefen för försvarsstaben;
2:o) chef för arméfördelning och annan omedelbart under chefen för armén lydande befälhavare, så ock chef för regemente eller därmed likställt truppförband vid armén;

3:o) chefen för kustartilleriet och chef för regemente eller därmed likställt truppförband vid kustartilleriet;

4:o) marindistriktschef, chef för örlogsstation och chef för örlogsvarv, så ock, i de fall Konungen bestämmer, annan befälhavare vid marinen av minst regementsofficers grad;

5:o) bevakningschef vid kustsignalväsendet;

6:o) inskrivningsbefälhavare; samt

7:o) befälhavare av minst kaptens grad för skola, kommendering, verk eller inrättning, som ej tillhör visst truppförband av armén eller kustartille-

riet eller visst marindistrikt, eller för detacherad avdelning; så ock chef av kaptens grad för självständig eller detacherad fartygsavdelning eller för enkelt eller detacherat fartyg.

Samma befogenhet — — — är sagt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 februari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om ändring i vissa delar av *strafflagen för krigsmakten*. Föredraganden anför:

»Vissa av de organisatoriska förändringar inom försvarsväsendet som beslutats år 1936 återverka på stadgandena i strafflagen för krigsmakten, i den mån dessa direkt hänföra sig till försvarsväsendets organisation. Det senare är fallet särskilt beträffande bestämmelserna om lagens tillämplighetsområde och om de befälhavare som äga bestraffningsrätt i disciplinmål. I fråga om dessa stadganden synes erforderligt i följd av den nya försvarsorganisationen, att ändring på vissa punkter vidtages utan avvaktan på en allmän revision av lagen.

Med anledning härav har inom justitiedepartementet utarbetats förslag till ändrad lydelse av 1, 6, 7, 61, 97, 130, 132 och 191 §§ strafflagen för krigsmakten ävensom motivering till förslaget, innefattad i en den 13 februari 1937 dagtecknad 'P. M. angående ändringar i strafflagen för krigsmakten, föranledda av 1936 års beslut om försvarsväsendets ordnande'.

I promemorian anfördes i huvudsak följande:

Behovet av lagändring är uppenbart såvitt angår 191 §, som innehåller en uppräknning av befälhavare vilka äga oinskränkt disciplinär bestraffningsrätt. De förändringar som redan under innevarande år komma att genomföras inom försvarsväsendets ledning äro så vittgående att de nämnda lagbestämmelserna icke utan olägenhet kunna bibehållas oförändrade. Beträffande de bestämmelser som röra lagens tillämplighet synas vissa ändringar vara påkallade i följd av den beslutade omorganisationen av väg- och vattenbyggnadskåren. Dessutom torde det föreligga skäl att nu upptaga frågan om strafflagens för krigsmakten tillämplighet å landstormsbefälet, vars ställning inom försvarsväsendet jämväl lärer komma att undergå viss förändring i anledning av statsmakternas beslut.

Frågorna om väg- och vattenbyggnadskåren samt landstormsbefälet äga samband med varandra såtillvida att beträffande såväl väg- och vattenbyggnadskåren som landstormsofficerarna bestämts, att de skola hänföras

till arméns reservpersonal. Till denna personal skall följaktligen hädanefter räknas: personal på arméns reservstater, personal i arméns reserver, väg- och vattenbyggnadskåren samt landstormsofficerarna.

Vad först angår *väg- och vattenbyggnadskåren* har chefen för denna kår redan den 21 maj 1935 i skrivelse till Konungen hemställt om vissa ändringar i strafflagen för krigsmakten beträffande kårens personal. I skrivelsen anfördes huvudsakligen följande: Kårens officerare vore jämlikt 1 § krigsmän och lydde därmed under lagen under tid då de fullgjorde dem åliggande tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten. De voro även eljest, jämlikt 7 och 61 §§, underkastade straff efter lagen för olovligt uteblivande från tjänstgöring m. m. I dessa hänseenden gällde alltså för kårens officerare enahanda bestämmelser som för personal hörande till krigsmaktens reserver. Däremot vore 97 och 130 §§ icke tillämpliga beträffande kårens officerare men väl beträffande reservpersonalen. De förra ägde således icke utom tjänsten samma förpliktelser som reservpersonalen att iakttaga av överordnade meddelade föreskrifter i vad som rör allmän ordning eller ordningen inom krigsmakten, och de vore icke såsom reservpersonalen underkastade påföljd enligt strafflagen för krigsmakten för ordningsförseelser utom tjänsten i de fall som avses i 95 och 96 §§. Ej heller kunde de straffas jämlikt 130 § för försummelse av vissa särskilda tjänsteplikter som åligga dem då de ej äro i tjänstgöring. Sedan kårens civila uppgifter numera upphört och officerarna uteslutande komme att användas för krigsmaktens behov, utgjorde kåren en militärkår med speciella tekniska kvalifikationer och särskilda militära uppgifter samt viss tjänstgöringsskyldighet, vilken i viss mån jämställde kårens personal med reservpersonalen. Det syntes följaktligen vara av behovet påkallat, att kårens officerare ställdes under krigslagarna på enahanda sätt som personal tillhörande krigsmaktens reserver. På grund härav hemställdes om åtgärder i nämnda syfte.

Frågan om väg- och vattenbyggnadskårens omorganisation, som vid upprepade tillfällen varit föremål för överbägande från statsmakternas sida, upptogs ånyo till ingående behandling av 1930 års försvarskommission. Kommissionens förslag upptogs i 1936 års proposition angående försvarsväsendets ordnande och blev av riksdagen godkänt. Sedan omorganisationen genomförts, vilket torde ske under innevarande år, kommer enligt statsmakternas beslut väg- och vattenbyggnadskåren att såsom en militär kår ingå i arméns reservpersonal. Kårens officerare — vilka hittills icke haft någon skyldighet att fullgöra militär tjänstgöring i fred — skola vara skyldiga att fullgöra fredstjänstgöring om 30 eller 40 dagar under varje treårsperiod efter vunen anställning i kåren intill fyllda 47 år. Ersättning under tjänstgöring skall utgå efter samma grunder som gälla beträffande officerare i arméns reserver, och i fråga om rätt till pension skola gälla samma bestämmelser som för de i arméns reserver utnämnda officerarna. Den nya organisationen innebär vidare bland annat, att en officer vid väg- och vattenbyggnadskåren icke, såsom nu ofta är fallet, skall kunna samtidigt vara reservofficer.

Enligt 1 § 1 mom. 6:o) strafflagen för krigsmakten hänföras vid väg- och vattenbyggnadskåren anställda personer till krigsmän under den tid de fullgöra dem åliggande tjänstgöring vid krigsmakten. De äro dessutom, jämlikt 7 och 61 §§, underkastade straff efter lagen för olovligt uteblivande från tjänstgöring och vissa andra i 5 kap. upptagna brott, även om de icke vid brottets begående äro krigsmän och i sådan egenskap jämlikt 6 § lyda under lagen. Utöver vad som följer av de nämnda lagrummen är väg- och vattenbyggnadskårens personal icke underkastad strafflagen för krigsmakten. Såsom chefen för kåren framhållit innebär detta, att nämnda lag icke är

tillämplig på kårens officerare i samma utsträckning som på officerare tillhörande krigsmaktens reserver. De senare äro nämligen, även då de icke fullgöra tjänstgöring, underkastade straff efter lagen jämväl på grund av stadgandena i 97 och 130 §§.

Den praktiska betydelsen av en sådan olikhet mellan kårens officerare och reservofficerare kommer säkerligen att bliva tämligen ringa, även sedan den beslutade omorganisationen genomförts. Å andra sidan är olikheten icke efter omorganisationen betingad av någon egentlig skillnad i fråga om tjänstgöringsskyldighet eller eljest i fråga om personalens ställning inom krigsmakten. Tvärtom kommer i dessa hänseenden överensstämmelsen att bliva ganska markerad mellan väg- och vattenbyggnadskårens officerare och reservofficerare. Ur denna synpunkt kan med visst fog sägas, att i strafflagen för krigsmakten böra gälla samma regler för de förra som för de senare..

Denna överensstämmelse torde lagtekniskt kunna genomföras på olika sätt. En nära till hands liggande möjlighet vore att särskilt omnämna väg- och vattenbyggnadskåren i 97 och 130 §§ på samma sätt som skett i 1, 7 och 61 §§. Det skulle emellertid kunna göras gällande, att kårens officerare hädanefter vore hänförliga under den i 1 § 2 mom. och andra lagrum använda beteckningen officerare hörande till krigsmaktens reserver och att de fördenskull icke vidare borde upptagas i lagen såsom en särskild personalgrupp. Med denna utgångspunkt skulle lagändringen rätteligen ske på så sätt att ur 1, 7 och 61 §§ uteslötes orden 'vid väg- och vattenbyggnadskåren anställda personer'. Det kan dock ifrågasättas, om en sådan utvidgning av termen 'krigsmaktens reserver' är lämplig. Då denna beteckning under förarbetena till gällande lag upptogs i lagtexten, avsågs därmed de olika försvarsgrenarnas då befintliga reserver, bestående bl. a. av viss personal som avgått från beställning på aktiv stat samt personal som vunnit sin första anställning i reserven. Beteckningen personal i arméns samt flottans och kustartilleriets (marinens) reserver brukas alltjämt i en sådan mera inskränkt betydelse (se t. ex. förordningen den 23 september 1927, nr 364, angående befäl och civilmilitär personal i arméns reserver). Motsvarande terminologi har sedermera kommit till användning inom flygvapnet. Sedan reservstater för armén och marinen inrättats — vilket skedde genom förordningar den 5 november och den 3 december 1915, nr 518 och 523, angående arméns reservstater samt reservstat för marinen — lärer ha ansetts att personal på reservstat borde i straffrättsligt hänseende hänföras under lagens beteckning personal hörande till krigsmaktens reserver, ehuru man i militära författningar och reglementen i allmänhet upptagit reservstatspersonalen såsom en särskild grupp vid sidan om personalen i vederbörande vapens reserver. En ytterligare utvidgning av beteckningen krigsmaktens reserver i strafflagen för krigsmakten till att omfatta även väg- och vattenbyggnadskåren möter måhända icke i och för sig större betänkligheter, men det torde likväl böra övervägas, om icke avfattningen av de lagstadganden där den ifrågavarande beteckningen förekommer bör ändras på sådant sätt att deras innebörd blir fullt klar även efter de nu beslutade organisationsändringarna. Den allmänt vedertagna sammanfattande benämningen för personal i reserverna och på reservstat är reservpersonal. Såsom inledningsvis nämnts skall enligt 1936 års beslut i försvarsfrågan denna benämning, såvitt angår armén, framdeles användas jämväl beträffande väg- och vattenbyggnadskåren samt dessutom beträffande landstormsofficerarna. De sistnämnda intaga inom försvarsväsendet en ställning som i vissa hänseenden avviker från den övriga reservpersonalens. Det torde vara lämpligt att, innan den föreliggande frågan besvaras, undersöka huruvida landstormsofficerarna böra straffrättsligt jämföras med annan

reservpersonal samt i vad mån lagändring för deras vidkommande bör vidtagas.

Landstormsofficerarna bilda en särskild personalgrupp bland arméns fast anställda personal. Enligt 6 § landstormsförordningen den 26 juli 1927 skall, på sätt och till den utsträckning i kommandoväg bestämmes, för landstormens mobilisering erforderlig befälspersonal redan i fredstid utses (d. v. s. krigsplaceras) och i vissa fall jämväl förordnas. Sådant förordnande skall i fråga om befäl av officers tjänstegrad utfärdas av arméfördelningschefen samt i fråga om övriga grader av inskrivningsbefälhavaren. Förordnandet gäller, enligt vad i nämnda författning vidare stadgas, endast under övningar, anordnade enligt i kommandoväg meddelade föreskrifter, samt under tjänstgöring vid mobilisering. Föreskrifter ha i kommandoväg utfärdats därom att den som icke är värnpliktig skall för att kunna erhålla förordnande skriftligen förbinda sig att i händelse av mobilisering tjänstgöra vid landstormen.

För närvarande förekommer icke förordnande till andra grader än kompaniofficersgrader. Landstormsofficerarnas antal utgör omkring 1,500. Till landstormsofficer förordnas för högst två år i sänder (för landstormskapten högst tre år) lämplig person, som uppnått för värnplikts inträde i landstormen stadgad levnadsålder och äger viss föreskriven militär kompetens. Denna kompetens skall ådagaläggas genom godkänd landstormsofficersexamen, förrättad av vederbörande inskrivningsbefälhavare eller av annan av honom därtill beordrad regementsofficer. För varje landstormsofficersgrad fordras en särskild sådan examen, föregången av en landstormsofficerskurs. För den som tidigare varit fast anställd vid armén äro vissa lindringar medgivna i avseende på denna utbildning. Jämväl officer eller underofficer som innehar anställning i någon av 'krigsmaktens reserver' (varmed här icke avses reservstaterna) kan, om han i viss föreskriven utsträckning deltagit i den frivilliga landstormsutbildningen, förordnas till landstormsofficer, så snart hans tjänstgöringsskyldighet i fredstid i vederbörlig reserv upphört. Förordnandet angives för detta fall gälla endast under fredstid och vid deltagande i den frivilliga landstormsutbildning som med bidrag av statsmedel anordnas av Sveriges landstormsföreningars centralförbund eller av de till det samma anslutna förbunden och föreningarna.

Hela den utbildningsverksamhet som sålunda utgör förutsättningen för landstormsofficersrekryteringen bedrivs numera av centralförbundet och till detta anslutna landstormsförbund och landstormsföreningar. Såsom ovan anmärkts avläggas dock landstormsofficersexamina inför de militära myndigheterna. Utförliga bestämmelser rörande utbildningen äro fastställda i kommandoväg och kursplanerna skola underställas inskrivningsbefälhavarna. Utbildningen inspekteras av arméfördelningschefer och militärbefälhavare.

Försvarskommissionen har i sitt år 1935 avgivna betänkande anført, att kommissionen funnit de nu gällande grunderna för landstormsofficerskårens rekrytering vara ändamålsenliga. I sitt förslag rörande den vid armén fast anställda personalens rekrytering har kommissionen, såsom förut nämnts, hänfört landstormsofficerarna till reservpersonalen. Med hänsyn därtill att en betydande del av landstormsofficerarna lämnat värnpliktsåldern samt att det syntes kommissionen tvelaktigt om de ovan nämnda skriftliga förbindelserna vore tillräckliga för att på ett effektivt sätt binda vederbörande vid krigstjänsten under mobilisering, har kommissionen ansett det angeläget att åtgärder bleve vidtagna i syfte att skapa garantier för att ifrågakvarande personal vid mobilisering komme att intaga samma ställning i fråga om tjänsteplikter, befogenheter, ansvar och straffbarhet som

övrig vid mobilisering tjänstgöringsskyldig personal. Vidare borde åtgärder av statsmakterna vidtagas i syfte att underlätta den av landstormsrörelsen bedrivna frivilliga utbildningsverksamheten. Denna borde i fastare former än för närvarande inordnas i lantförsvaret. Vid infanteriförbanden föreslogos särskilda beställningar inrättade, vilkas innehavare, benämnda landstormsinstruktörer, skulle tjänstgöra såsom ledare och organisatörer av landstormsutbildningen inom regementsområdena. — Detta förslag liksom förslaget att hänföra landstormsofficerarna till reservpersonalen lärer i anledning av riksdagens beslut i förvarsfrågan komma att efter hand genomföras. Frågan om landstormsofficerarnas ställning beträffande tjänsteplikter, straffbarhet m. m. blev däremot icke föremål för särskild behandling av statsmakterna.

Landstormsofficerarna, tagna som en särskild personalgrupp, ha hittills icke ansetts kunna hänföras till någon av de i 1 och 6 §§ strafflagen för krigsmakten uppräknade kategorierna av personal som lyda under lagen. Att räkna dem till officerare vid krigsmakten torde vara uteslutet med hänsyn till den bestämning detta begrepp erhållit i 1 § 2 mom.; de äro nämligen varken personal på aktiv stat eller övertalig personal och ha ej heller varit att hänföra till krigsmaktens reserver. Däremot kunna de naturligtvis under vissa omständigheter i annan egenskap hänföras under lagen: antingen såsom värnpliktiga eller medlemmar av frivilliga landstormsföreningar, då de under förutsättningar som angivas i 1 § 1 mom. 3:o) och 7:o) äro krigsmän, eller också i följd av 6 § 1 mom. 6:o). Det senare stadandet är subsidiärt i förhållande till de förra och medför att vederbörande, om han är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, väl kommer att lyda under lagen men icke såsom krigsman.

I följd av att landstormsofficerarna sålunda icke i strafflagen för krigsmakten behandlas såsom officerare och då de icke alltid ens äro att betrakta såsom krigsmän i utövningen av sin befattning, har deras ställning i fråga om förmånskap, befälsrätt m. m. icke kunnat ordnas på ett sätt som motsvarar de dem ålagda uppgifterna. Vad tjänstgöringsreglementena därom innehålla torde endast i begränsad omfattning äga rättslig betydelse, då det icke äger stöd i strafflagen för krigsmakten. Hur straff för tjänstebrott skall för dem bestämmas eller om straff överhuvud kan ådömas är med nuvarande lagstadganden beroende av huruvida de befinna sig i värnpliktsåldern eller huruvida de eventuellt äro medlemmar av landstormsförening.

En ändring i dessa förhållanden synes vara påkallad. Denna ändring torde böra gå ut därpå att landstormsofficerarna bliva underkastade strafflagen för krigsmakten såsom krigsmän, då de i följd av sin anställning fullgöra tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten. Vid ändringens genomförande är att beakta det av försvarskommissionen framförda och av statsmakterna godkända förslaget att hänföra landstormsofficerarna till arméns reservpersonal. Den omständigheten i och för sig att landstormsofficerarna i de nya författningar och militära föreskrifter, som komma att utfärdas rörande landstormens utbildning och tjänstgöring, upptagas såsom en särskild personalgrupp bland reservpersonalen torde väl icke med säkerhet kunna antagas föranleda till att de i rättstillämpningen komma att hänföras under 1 § strafflagen för krigsmakten såsom 'officerare hörande till krigsmaktens reserver'. Det synes emellertid — med en modifikation som nedan skall angivas — lämpligt att de i strafflagen för krigsmakten behandlas enligt samma regler som för närvarande gälla beträffande officerare i reserverna. Under dessa omständigheter torde en lagändring för vinnande av detta syfte enklast kunna ske sålunda att orden 'personal, hörande till krigsmaktens reserver' i 1 § 2 mom. ändras till 'reservpersonal'. Motsvarande

ändring bör ske i 7, 61, 97 och 130 §§. Huvudsakligen ur redaktionell synpunkt lärer ändring böra vidtagas jämväl i 6 § 2 mom. och 132 § 2 mom., varest civila ämbets- och tjänstemän hörande till krigsmaktens reserver omnämnas.

Med detta resultat avgöres även den ovan icke slutbehandlade frågan om lagändring i anledning av väg- och vattenbyggnadskårens omorganisation.

I ett avseende torde de praktiska konsekvenserna av här förordade lagändringar förtjäna närmare övervägande. Det har ovan anmärkts att officerare i reserverna äro jämlikt 7 och 97 §§ underkastade straff efter strafflagen för krigsmakten för vissa ordningsföreseelser, även då de icke äro i tjänstgöring. I första punkten av 97 § föreskrives, att vad i 79 och 95 §§, 96 § 1 mom. samt 96 a § är stadgat skall äga tillämpning jämväl å krigsmaktens (militära och civilmilitära) reserver tillhörande personer, som uppträda i militär tjänstedräkt, ändå att lagen icke eljest skulle vara å dem tillämplig. Det synes icke möta större betänkligheter att icke blott väg- och vattenbyggnadskåren utan även landstormsofficerarna inbegripas under denna straffbestämmelse. Annorlunda är förhållandet med andra punkten av 97 §, som gör 96 § 2 mom. tillämpligt å krigsmaktens ej i tjänstgöring varande militära reserver. Sistnämnda stadgande avser det fall att krigsman å allmän plats gör sig skyldig till förargelseväckande beteende eller fylleri eller eljest brister i anständigt uppförande; om förseelsen begåtts å annan ort än förläggings- eller stationsort, förutsättes dock att vederbörande uppträtt i uniform. Om 97 § andra punktens tillämplighet utvidgades på sätt ovan ifrågasatts, skulle detta föranleda att landstormsofficerare bleve underkastade militär straff- och processlag för ordningsföreseelser enbart på den grund att förseelsen begåtts inom förläggingsort. Stadgandet måste emellertid anses mindre lämpligt även beträffande dem å vilka det för närvarande är tillämpligt. Det synes därför vara anledning att i samband med införandet av beteckningen reservpersonal dessutom vidtaga sådan ändring i stadgandet, att ifrågavarande ordningsbrott icke bliva bedömda efter militärlag i andra fall än då vederbörande uppträtt i militär tjänstedräkt.

I samband med de ovan föreslagna ändringarna i 1 § 2 mom. och 6 § 2 mom. torde vara lämpligt att vidtaga sådan jämkning i avfattningen av dessa båda lagrum, att slutorden komma att lyda: 'då den fullgör tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten'. Härigenom skulle utmärkas att stadgandena avse icke blott den tjänstgöringsskyldighet som åligger reservpersonalen jämlikt vederbörliga författningsbestämmelser, utan även tjänstgöringsskyldighet som ligger utom ramen för vad sålunda är föreskrivet. Den nuvarande lydelsen av stadgandena, 'då den fullgör *sin* tjänstgöringsskyldighet vid krigsmakten', har givit anledning till tvekan huruvida exempelvis reservpersonal som bekläder arvodesbefattningar vid truppförband, staber m. m. omfattas av ifrågavarande stadganden. Att så bör vara fallet synes uppenbart.

I 17 kap. strafflagen för krigsmakten, omfattande 191—201 §§, upptagas bestämmelser om *de befälhavare som äga bestraffningsrätt i disciplinmål*. Beträffande 191 §, som innehåller de grundläggande föreskrifterna för armén och marinen, må först anmärkas den olikhet som föreligger mellan punkterna 1:o)—3:o) å ena sidan samt punkten 4:o) å den andra. I de förra äro, såvitt angår armén och kustartilleriet, vissa befälhavare direkt angivna som äga bestraffningsrätt, nämligen chef för arméfördelning och annan omedelbart under Konungen lydande befälhavare vid armén, chefen för kustartilleriet samt chef för regemente och likställt truppförband vid armén och kustartilleriet. I punkten 4:o) åter angivas för flottans del endast stationsbefälhavare och varvschef, medan i övrigt hänvisas till vad Konungen

bestämmer. Denna bestämmanderätt begränsas genom föreskrift att befälhavare skall vara av minst regementsofficers grad. De kompletterande stadganden beträffande befälhavare vid flottan, som lagen sålunda här förutsätter, ha meddelats i en särskild kungörelse den 17 december 1915 (nr 525) om bestraffningsrätt i disciplinmål för vissa befälhavare vid armén och marinen, vilken kungörelse därjämte innehåller vissa med stöd av 196 § utfärdade bestämmelser. I 191 § nämnas vidare under 5:o) och 6:o) bevakningschef vid kustsignalväsendet samt inskrivningsområdesbefälhavare. Punkten 7:o) avser såväl armén som marinen och upptager dels befälhavare av minst kaptens grad för skola, kommendering, verk eller inrättning, som ej tillhör visst truppförband av armén eller kustartilleriet eller station av flottan, eller för detacherad avdelning, dels ock chef av kaptens grad för självständig eller detacherad fartygsavdelning eller för enkelt eller detacherat fartyg. Med punkten 7:o) böra jämföras 192, 194, 195 m. fl. §§, där befäl av det slag som åsyftas under 7:o) ytterligare behandlas. Enligt 191 § 2 mom. tillkommer bestraffningsrätt jämväl befälhavare som innehar befäl över de i 1:o)—6:o) nämnda befälhavarna.

För flygvapnets del ha föreskrifter om vilka befälhavare som äga bestraffningsrätt meddelats i 2 § lagen den 11 mars 1927 med vissa till strafflagen för krigsmakten och lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes anslutna bestämmelser angående flygvapnet. Här stadgas att bestraffningsrätt i disciplinmål tillkommer chefen för flygvapnet och, i de fall Konungen bestämmer, annan befälhavare vid vapnet av minst regementsofficers grad. I kungörelse den 27 juni 1927 (nr 236) om bestraffningsrätt i disciplinmål för vissa befälhavare vid flygvapnet har förordnats, att sådan rätt tillkommer chef för flygkår samt chefen för flygvapnets självständiga flygskola. Lagen 1927 innehåller vidare i 2 § bl. a. stadganden motsvarande 191 § 7:o) samt 191 § 2 mom. Lagen är i sin helhet att betrakta såsom ett provisorium i avvaktan på en allmän revision av strafflagen för krigsmakten.

Enligt 1936 års beslut rörande försvarsväsendets ordnande skola vissa nya högre chefsbefattningar inrättas, och även i övrigt skola i fråga om befälsförhållandena ändringar inträda, vilka nödvändiggöra omredigering av de ovan berörda stadgandena.

Från den 1 juli 1937 inrättas sålunda en för de tre försvarsgrenarna gemensam försvarsstab, över vilken det omedelbara befälet föres av en chef, chefen för försvarsstaben. Genom tillägg till 191 § strafflagen för krigsmakten bör denne tillerkännas bestraffningsrätt i disciplinmål över stabens militära personal.

Redan nu ha förordnats dels en chef för armén och dels en chef för marinen. Befattningarna torde komma att besättas med ordinarie innehavare under innevarande år. Under chefens för armén omedelbara befäl komma i huvudsak att stå de befälhavare vid armén vilka hittills lytt omedelbart under Konungen. Såvitt angår armén bör därför 191 § erhålla ändrad avfattning i anslutning till de nya befälsförhållandena. De högre befälhavare vid armén, vilka jämte chefen för armén skola äga bestraffningsrätt, torde lämpligen kunna angivas med orden 'chef för arméfördelning och annan omedelbart under chefen för armén lydande befälhavare'. Anmärkas må, att härunder kommer att innefattas jämväl chefen för arméstaben, vars ställning enligt den nya försvarsordningen närmast är att jämföra med nuvarande chefens för generalstaben och som dessutom skall utöva inspektörskapet över militärläroverken.

I fråga om marinen är först att beakta, jämte tillsättandet av chef för marinen, den utveckling av marindistriktsorganisationen som är avsedd att genomföras under innevarande år. I fredstid skall inom vart och ett av de sex

marindistriktet en marindistriktschef utöva befäl över och ledning av de olika organ och anstalter inom distriktet, vilka tillhöra flottan, samt sådana rustade sjöstyrkor som underställts honom. Marindistriktschefen underställas sålunda örlogsstation, örlogsvarv, förbindelseväsen, sjörullföring, fartygsdepåer m. m. I krigstid komma jämväl kustfästningarna att i visst hänseende underställas marindistriktscheferna samt vidare vissa flygstridskrafter. Dessa chefer torde böra i 191 § särskilt omnämnas. Härjämte böra lämpligen upptagas stations- och varvschefer. De båda stationscheferna — närmast motsvarande de nuvarande cheferna för underofficers- och sjömanskårerna — komma nämligen att intaga en ställning som nära motsvarar regementschefer vid armén. Varvscheferna, vilka redan nu omnämnas i paragrafen, komma i stort sett att bibehålla sin ställning oförändrad. För kustartilleriets del torde någon ändring i gällande bestämmelser icke vara påkallad. Beträffande övriga befälhavare vid marinen av minst regementsofficers grad, vilka icke äro att hänföra under punkten 7:o), torde vara lämpligast att stadganden meddelas genom administrativ författning i huvudsaklig överensstämmelse med vad för närvarande gäller.

Då inskrivningsområdesbefälhavare numera benämnas inskrivningsbefälhavare, bör ändring i detta sammanhang ske i stadgandet under 6:o).

I bestämmelserna under 7:o) torde ändring icke för närvarande vara påkallad i vidare mån än att 'station av flottan' utbytes mot 'visst marindistrikt'. Enligt 1936 års beslut i försvarsfrågan skola nämligen vissa anstalter som hittills tillhört örlogsstation direkt underställas marindistriktschefen. Med oförändrad lydelse av punkten 7:o) skulle omorganisationen i vissa fall medföra att cheferna för dessa anstalter erhöle bestraffningsrätt. Denna konsekvens av omorganisationen synes böra undvikas.

För undvikande av redaktionell ändring av 192, 194 och 195 §§, i vilka hänvisas till 191 § 4:o) och 7:o), samt av 202 §, varest hänvisning sker till 191 § 1:o)—6:o), är önskvärt att den nuvarande uppställningen av 191 § i huvudsak bibehålles oförändrad. Omredigeringen torde lämpligen kunna ske sålunda att under 1:o) nämnas cheferna för armén och marinen samt chefen för försvarsstaben, varjämte under 2:o) upptagas, med ovan föreslagna jämkning, de befälhavare vid armén som för närvarande äro angivna under 1:o) och 2:o). Övriga ändringar kunna därefter ske utan rubbning av nuvarande numrering av punkterna.

I följd av flygvapnets omorganisation erfordras vissa ändringar jämväl i bestämmelserna rörande de befälhavare vid detta vapen som äga disciplinär bestraffningsrätt. Ändringarna torde emellertid på grund av den allmänt hållna avfattningen av bestämmelserna i 1927 års lag kunna ske helt i administrativ ordning.

I promemorian anmärktes jämväl att ändring i 6 § strafflagen för krigsmakten vore — utöver vad förslaget innehöle — påkallad med hänsyn därtill att försvarsväsendets civila personal dels komme att utökas med nya befattningshavare och dels i vissa fall komme att erhålla en förändrad ställning inom organisationen. Förslag till sådan ändring hade emellertid icke kunnat utarbetas, enär organisationsändringarna icke vore slutgiltigt fastställda.

Över departementsförslaget ha efter remiss avgivits yttranden av t. f. chefen för försvarsstaben samt av cheferna för generalstaben, väg- och vattenbyggnadskåren, marinstaben, kustartilleriet och flygvapnet.

Förslaget har föranlett erinran allenast beträffande ett par detaljfrågor. Chefen för marin staben har sålunda i fråga om avfattningen av 1 § 2 mom. och 6 § 2 mom. anfört, att enär viss reservpersonal ibland vore inkallad till frivillig tjänstgöring utan att därvid 'fullgöra tjänstgörings-skyldighet', detta uttryck syntes böra utbytas mot 'i denna egenskap tjänstgör'. — Med hänsyn därtill att marinintendenturkåren enligt statsmakternas beslut skall omändras till en militär kår har marinstabschefen därjämte föreslagit sådan ändring av de i 2 § strafflagen för krigsmakten meddelade bestämmelserna rörande förmanskap på grund av tjänstegrad, att den som inom nämnda kår ägde högre tjänstegrad än annan skulle vara dennes förman.

Chefen för kustartilleriet har beträffande förslagens stadgande i 191 § 4:o) om marindistriktschefs bestraffningsrätt yttrat, att då enligt 1936 års försvarsbeslut kustfästningarna skulle komma att underställas marindistriktscheferna endast i vissa hänseenden, inskränkning i dessa chefs bestraffningsrätt borde stadgas på motsvarande sätt som i 196 § skett beträffande fästningskommendanten.

I fråga om den militära strafflagens tillämplighetsområde avser det remitterade förslaget i främsta rummet att i straffrättsligt hänseende likställa landstormsofficerarna med officerare i arméns reserver. Redan för närvarande finnas i tjänstgöringsreglementet för armén beträffande landstormsofficerarna vissa stadganden om befälsrätt, tjänsteställning m. m., vilka bygga på uppfattningen att landstormsofficerarna äro under tjänstgöring att jämställa med andra officerare. Landstormsofficerarna kunna emellertid icke hänföras till någon av de i 1 och 6 §§ strafflagen för krigsmakten uppräknade personalgrupper som lyda under lagen. Deras anställning vid krigsmakten såsom landstormsbefäl är därför utan någon som helst straffrättslig betydelse. Huruvida de under tjänstgöring äro att anse såsom krigsmän beror på om de eventuellt fullgöra tjänstgöringen i egenskap av värnpliktiga eller — vid mobilisering — såsom medlemmar av landstormsförening.

Den anmärkta bristande överensstämmelsen mellan strafflagen för krigsmakten och de militära föreskrifterna torde kunna medföra avsevärda praktiska olägenheter. Framför allt synes det vara av vikt med hänsyn till de betydelsefulla uppgifter som åvila landstormsofficerarna vid mobilisering, att deras straffrättsliga ställning fastställs genom klara lagbestämmelser. Detta är angeläget även för fredsförhållanden, då det nämligen kan antagas att landstormsofficerarna i ej ringa omfattning komma att delta i de landstormsovningar vilka skola anordnas enligt 1936 års beslut i försvarsfrågan. I och med att landstormsofficerarnas ansvar och straffbarhet sålunda regleras, kunna även de nyssnämnda föreskrifterna rörande befälsrätt m. m. i full utsträckning vinna tillämpning. Att såsom i det remitterade förslaget skett jämställa landstormsofficerarna med reservofficerare lär även stå i god överensstämmelse med det av försvarskommissionen framförda och nästlidet år godkända förslaget att hänföra landstormsofficerarna till arméns reservpersonal.

Departement-
chefen.

Såsom i den remitterade promemorian utvecklats kommer personalen vid väg- och vattenbyggnadskåren att efter kårens omorganisation intaga en ställning i fråga om tjänstgöringsskyldighet m. m., som bör föranleda att, på sätt föreslagits, lagändring vidtages varigenom personalen i straffrättsligt hänseende helt likställes med personal i reserverna.

Mot det sätt varpå nu berörda ändringar föreslagits skola lagtekniskt genomföras har jag icke funnit anledning till erinran.

Den av chefen för marinstaben förordade avfattningen av 1 § 2 mom. och 6 § 2 mom. avser att förebygga den tolkningen att reservpersonal som är inkallad till frivillig tjänstgöring icke skulle omfattas av stadgandena. Detta syfte lär vara tillgodosett genom den i remitterade förslaget skedda ändringen i nuvarande formulering. Även den som efter eget åtagande kommanderas till tjänstgöring måste anses 'fullgöra tjänstgöringsskyldighet'.

Såsom angivits i den remitterade promemorian synes lämpligt att i 97 § andra punkten vidtages sådan ändring att civilklädd reservpersonal icke i något fall är underkastad militärlag för ordningsföreseelser begångna under tid då vederbörande icke är inkallad till tjänstgöring.

Beträffande de föreslagna ändringarna av föreskrifterna i 191 § om befälhavares bestraffningsrätt i disciplinmål har, såsom förut nämnts, chefen för kustartilleriet ifrågasatt uttryckligt stadgande om begränsning av marindistriktschefers bestraffningsrätt på sådant sätt att bestraffningsrätten komme att svara mot den i olika hänseenden begränsade befälsrätt som bleve tillerkänd marindistriktscheferna över kustfästningarnas kommandanter. Då emellertid föreskrifterna i 191 § icke kunna innebära att befälhavares bestraffningsrätt gäller andra föreseelser än dem som röra förhållanden vartill hans befälsrätt sträcker sig, är ett stadgande av angivna innebörd icke erforderligt. När i 191 § stadgas att bestraffningsrätt 'utan inskränkning' tillkommer de där uppräknade befälhavarna, utmärkes därmed allenast att sådan begränsning i avseende å strafftidens längd, som omförmäles i 194 §, icke skall gälla för dessa befälhavare. Ej heller i övrigt har jag funnit anledning till avvikelse från de föreslagna ändringarna i 191 §.

Beträffande den av chefen för marinstaben väckta frågan om ändring av stadgandena i 2 § om förmanskap med anledning av marinintendenturkårens ombildning till en militär kår må erinras, att föreskrifter rörande förmanskap enbart på grund av högre tjänstegrad icke blivit meddelade för arméns intendenturkår eller för andra redan befintliga militära kårer. Någon utvidgning av gällande bestämmelser om dylikt förmanskap synes icke böra ifrågakomma utan en mera ingående prövning av hithörande spörsmål.

Den i remitterade promemorian berörda frågan om ändring av 6 § i vad angår försvarsväsendets civila personal torde böra anstå till dess omorganisationen härutinnan blivit genomförd.

På grund av vad sålunda anförts finner jag det remitterade förslaget vara ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Några rent redaktionella jämkningar däri ha emellertid vidtagits.»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande förslag till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten*, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 mars 1937.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 2 mars 1937 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 19 februari 1937, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet revisionssekreteraren C. G. Hellquist.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det den 19 februari 1937 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten*, därvid föredraganden hemställer att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Tage Evers.